

Відгук надіслано
19 листопада 2020 р.

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію

Квасній Оксани Романівни

на тему *«Організаційно-економічні засади розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах податкової децентралізації»*, виконану для здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка»

Актуальність теми дисертаційної роботи

Поглиблення в Україні реформи децентралізації влади, яка невіддільно пов'язана з упорядкуванням адміністративно-територіального устрою, удосконаленням системи організації влади та державного управління задля створення умов для територіальної консолідації та забезпечення надання якісних та доступних публічних послуг, зумовлює пошук нових підходів до активізації процесу формування спроможного місцевого самоврядування та територіальної організації влади, які спрямовані на створення і підтримку повноцінного життєвого середовища в країні. Його подальший розвиток сприятиме системному вирішенню проблем, пов'язаних із забезпеченням економічного зростання нових одиниць в системі адміністративно-територіального устрою-об'єднаних територіальних громад через покращення в них якості життя, формування локальної ідентичності та долучення до процесів державотворення.

Це зумовлено розширення повноважень органів самоврядування ОТГ, передачею відповідальності за розвиток території на органи місцевого самоврядування. зміною механізму взаємовідносин ОТГ із державним бюджетом, перерозподілом фінансових ресурсів на користь місцевих бюджетів.

Зважаючи на те, що саме у ОТГ відбуваються усі соціально-економічні процес життєдіяльності населення, розвиваються різноманітні соціально-виробничі відносини, формування їх податкового потенціалу є визначальним проблемним питанням. Оскільки податковий потенціал визначає майбутні податкові надходження, тому його оцінка дозволяє вирішити такі проблеми як планування доходів бюджету і прогнозування фінансового становища органів місцевої влади. Це зумовлює необхідність наукового обґрунтування організаційно-економічних

засад розвитку територіальних громад для забезпечення їх спроможності в умовах податкової децентралізації. Аналіз існуючих напрацювань вітчизняних вчених продемонстрував, що основною проблемою в забезпеченні розвитку ОТГ та ефективного управління ресурсним потенціалом громади є відсутність єдиного, узгодженого наукового підходу до організаційного та економічного забезпечення цього процесу. Зазначене обумовило необхідність розробки теоретико-методичних засад та практичних рекомендацій вдосконалення організаційно-економічного забезпечення розвитку ОТГ в умовах податкової децентралізації, що підтверджує своєчасність та актуальність дисертаційної роботи Квасній О. Р.

Зв'язок дисертаційної роботи з науковими планами, програмами, темами

Додатково підтверджує актуальність дослідження Квасній О. Р. те, що дисертацію виконано відповідно до загального плану науково-дослідних робіт Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, зокрема: при виконанні тематики науково-дослідної роботи кафедри економіки та менеджменту «Особливості функціонування просторових систем економічного розвитку», а також у межах виконання держбюджетних тем: «Моделі та інформаційно-комунікативні технології управління складними соціально-економічними системами» (номер державної реєстрації 0117U005401), де дисертанткою досліджено теоретичні аспекти формування ОТГ як суб'єкта місцевого самоврядування в умовах реформи місцевого самоврядування, надано оцінку ресурсного потенціалу адміністративно-територіальних формувань Львівської області; «Соціально-економічні системи в умовах глобалізації: проблеми моделювання та управління» (номер державної реєстрації 0116U008869), де автором здійснено порівняння впливу бюджетно-податкового механізму на забезпечення податкової спроможності місцевих бюджетів до та після початку реформи місцевого самоврядування, визначено шляхи розвитку потенціалу ОТГ в умовах податкової децентралізації.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційної роботи, їх достовірність та академічна доброчесність

Детальний аналіз змісту дисертації та публікацій Квасній О. Р. дозволяє констатувати високий рівень обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, які опираються на сучасні теоретичні та практичні економічні дослідження щодо розвитку системи публічного управління, фундаментальні положення економічної теорії, місцевого економічного розвитку, муніципального управління, інклюзивного розвитку, місцевих фінансів та міжбюджетних відносин. Автором проаналізовано значний обсяг вітчизняних й іноземних наукових досліджень, що дозволило окреслити сучасний стан проблеми та ґрунтовно підійти до розв'язання визначених у дисертаційній роботі завдань.

Для досягнення мети дослідження, автором було використано такі методи, як абстрактно-логічний метод, економічний, факторний аналіз, рейтинговий метод, порівняльний аналіз, економіко-статистичний метод, індексний метод, метод порівняння та логічного узагальнення, метод економіко-математичного моделювання. Окрім того, для наочного представлення економічних даних, отриманих у процесі дослідження, автор широко застосовував можливості графічного методу.

Зміст дисертації відповідає її темі, засвідчує досягнення поставленої мети та розв'язання побудованих у логічній послідовності завдань.

Варто відзначити, що значна частина таблиць і рисунків, які наведені в дисертації, є авторською розробкою, що підвищує загальну цінність дослідження та свідчить про високий рівень самостійної роботи здобувача у процесі підготовки дисертації.

Обґрунтованість і аргументованість основних наукових положень, висновків й рекомендацій підтверджуються системним підходом здобувача у процесі використання теоретико-методичного інструментарію та логікою побудови теоретичного матеріалу. Додатковим підтвердженням достовірності основних положень дисертації є здійснений бібліографічний аналіз, значна інформаційна база, використана здобувачем у процесі дослідження. Необхідно відзначити, що наведені в роботі теоретико-методичні підходи та розроблені практичні рекомендації є свідченням вагомого самостійного внеску здобувача в науково-дослідну роботу, що може мати подальше використання як у науковій, так і в практичній діяльності в

межах обраної дослідної проблематики. Достовірність наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих та наведених в дисертації підтверджується апробацією на науково-практичних конференціях, а також довідками про апробацію.

Дисертаційна робота складається із трьох розділів, що логічно між собою пов'язані та розкривають теоретичні й практичні аспекти обраної проблематики, а також новизну пропонованих наукових положень щодо розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах податкової децентралізації.

У першому розділі **«Теоретичні засади дослідження розвитку об'єднаних територіальних громад в контексті податкової децентралізації»** здобувачем здійснено ґрунтовний аналіз підходів науковців щодо визначення сутності дефініції «територіальна громада» та обґрунтування притаманних їй ознак (с. 34–35), на основі чого сформовано комплексний підхід до визначення територіальної громади як суб'єкта місцевого самоврядування (с. 35); сформовано власне бачення сутності поняття «об'єднана територіальна громада» (с. 39); проведено дослідження наукових підходів до визначення поняття «розвиток» (с. 43–44) й обґрунтовано теоретичні засади розвитку ОТГ (с. 46–48); розглянуто складові ресурсного потенціалу розвитку територіальної громади (с. 46–47); визначено вплив податкового потенціалу на розвиток ОТГ (с. 53); розкрито сутність поняття «податковий потенціал ОТГ» та його ключові ознаки (с. 56); систематизовано фактори розвитку податкового потенціалу ОТГ (с. 61).

У другому розділі **«Аналіз розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах податкової децентралізації»** проведено аналіз впливу податкової децентралізації на розвиток ОТГ регіонів України (с. 74–92) та здійснено діагностику формування податкового потенціалу місцевих бюджетів; удосконалено методичку аналізу перспектив розвитку ОТГ у контексті формування податкового потенціалу територіальної громади, сформовану на основі розрахунку інтегрального індексу розвитку податкового потенціалу адміністративно-територіального утворення (с. 77–79); проведено оцінювання із застосуванням запропонованої методики на рівні регіонів України, районів та територіальних громад; детерміновано основні джерела забезпечення спроможності ОТГ (с. 110–125).

У третьому розділі «Удосконалення організаційно-економічного забезпечення розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах податкової децентралізації» на основі результатів проведеного аналізу, запропоновано концептуальну модель розвитку ОТГ в умовах податкової децентралізації (с. 134–138), в межах якої встановлено цілі, принципи та важелі втілення визначених кроків; акцентовано на ролі управлінської діяльності в процесі ефективного використання ресурсного потенціалу ОТГ (с. 140–143); запропоновано критерії, на основі яких має здійснюватися формування податкового потенціалу ОТГ (економічна ефективність; соціальна справедливість; прозорість та максимальна простота механізму оподаткування; повнота акумулювання) та здійснено їх характеристику (с. 149–153); обґрунтовано податкові важелі стимулювання розвитку територіальних громад (с. 153–177).

У цілому, проведене дослідження відповідає сформульованій меті, що визначається темою та поставленими завданнями. Зміст дослідження розкритий із дотриманням логіки та послідовності викладу матеріалу. Дисертація Квасній О. Р. характеризується як самостійна, авторська робота та не порушує норми законодавства про захист авторського права. Фактів порушення здобувачем академічної доброчесності не виявлено, на усі використані в роботі джерела інформації є посилання.

Наукова новизна одержаних результатів дисертаційного дослідження

Наукова цінність результатів дослідження полягає у розвитку теоретико-методичних положень та розробці практичних рекомендацій щодо обґрунтування організаційно-економічних засад розвитку ОТГ в умовах податкової децентралізації. До вагомих наукових результатів можна віднести наступні:

на теоретичному рівні:

– надано визначення сутності об'єднаної територіальної громади як інтегрованої соціально-економічної системи, базового елемента місцевого самоврядування, наділеного правами та обов'язками вирішувати питання місцевого значення та представляти місцеву спільноту на політичній арені та спроможного самостійно або через органи місцевого самоврядування забезпечити соціально-

економічний розвиток території та надання якісних соціальних послуг населенню за рахунок спільності інтересів та різнорівневих зв'язків між її елементами (с. 45–48);

– обґрунтовано трактування поняття податкового потенціалу ОТГ як складової економічного потенціалу громади, формування якої забезпечується не лише за рахунок законодавчої визначеності, територіальної і часової обмеженості, а й як результат суб'єкт-об'єктної залежності та граничності. Відповідно податковий потенціал ОТГ розглядається як граничний обсяг податкових доходів, мобілізованих та тих, які за відповідних умов можуть бути мобілізовані до місцевого бюджету, в рамках функціонуючої системи оподаткування за відповідного рівня результативності дій органів місцевого самоврядування та готовності суб'єктів економіки громади до сплати податків (с. 56);

– запропоновано концептуальну модель розвитку ОТГ в умовах податкової децентралізації, яка ґрунтується на твердженні, що розвиток територіальних громад забезпечується за рахунок продуктивної управлінської діяльності та ефективної взаємодії суб'єктів, які розташовані на території громади, щодо акумулювання ресурсного потенціалу, та обумовлює розробку та реалізацію цілеспрямованого комплексу заходів в напрямках, які є критично важливими для розвитку громади у поточному та перспективному періодах. Дана концепція дозволить активізувати процеси розвитку ОТГ та нарощення її ресурсної бази за рахунок розвитку податкового потенціалу (с. 134-138);

– розкрито наукові положення щодо обґрунтування економічних засад розвитку ОТГ у частині систематизації факторів розвитку податкового потенціалу громади як основи формування сприятливих умов для досягнення соціально-економічного розвитку території. У процесі визначення класифікаційних критеріїв виділено групи факторів: природно-ресурсні, демографічні, політико-правові, соціально-культурні та економічні, що дозволяє забезпечити комплексний аналіз особливостей розвитку територіальних громад в умовах податкової децентралізації (с. 61–69);

на практичному рівні:

– розвинуто методичні положення аналізу розвитку територіальних громад в умовах податкової децентралізації в розрізі трьох складових – виконання

повноважень органів місцевого самоврядування щодо акумулювання на території податків та зборів, результативності податкового забезпечення, а також здатності до самостійного забезпечення розвитку громади та досягнення відповідного рівня спроможності. На відміну від існуючих, запропонований підхід дозволяє дослідити результативність функціонування територіальних громад у напрямі розвитку податкового потенціалу в умовах здійснених реформ (с. 77–79);

– запропоновано шляхи розвитку територіальних громад у частині стимулювання податкових важелів для акумулювання податкового потенціалу ОТГ, зокрема, визначено критерії формування системи оподаткування на місцевому рівні, до яких віднесено: економічну ефективність, соціальну справедливість, прозорість і максимальну простоту механізму оподаткування та повноту акумулювання. Формування політики оподаткування органами місцевого самоврядування з урахуванням зазначених критерії сприятиме ефективному справлянню цих платежів та зниженню ризиків їх несприйняття членами громади (с. 152);

– сформовано організаційно-економічний механізм забезпечення спроможності територіальних громад в умовах податкової децентралізації, зокрема, обґрунтовано напрями удосконалення адміністрування податку на доходи фізичних осіб задля досягнення розвитку податкового потенціалу та забезпечення спроможності ОТГ і наведено пропозиції щодо нарощення обсягів податкових доходів місцевих бюджетів територіальних громад за рахунок удосконалення процедури адміністрування податків на майно в частині диференціації системи оподаткування нерухомого майна. Такі удосконалення сприятимуть подоланню низки ризиків та стане ефективним інструментом в досягненні адміністративної та фінансової самодостатності громад (с. 140–143).

Таким чином, теоретичні та практичні положення дисертаційної роботи Квасній Оксани Романівни розвивають розуміння сутності поняття «об'єднана територіальна громада», теоретичні основи та методичні засади аналізу розвитку територіальних громад в умовах податкової децентралізації, шляхи подальшого розвитку ОТГ в умовах податкової децентралізації. Отримані Квасній О. Р. результати мають наукову новизну, є достатньо обґрунтованими та широко представлені у публікаціях та під час участі у науково-практичних конференціях.

Теоретична цінність і практична значущість наукових результатів

Теоретична цінність результатів дисертаційної роботи Квасній О. Р. полягає у тому, що було розвинуто теоретико-методичні положення та розроблено практичні рекомендації щодо обґрунтування організаційно-економічних засад розвитку ОТГ в умовах податкової децентралізації.

Ознайомившись із текстом дисертаційної роботи та публікацій Квасній О. Р. можна стверджувати, що переважна більшість наукових положень, пропозицій і висновків, представлених у роботі, є обґрунтованими та не дають підстави сумніватися в їх достовірності. Наукова новизна й практична значущість дисертаційної роботи знайшли відповідне відображення у фахових наукових статтях, матеріалах апробаційного характеру. При цьому кількісне і якісне представлення друкованих праць надають авторові офіційне право публічного захисту дисертаційної роботи. Усі основні наукові положення, висновки та пропозиції, які винесено на захист, одержано автором самостійно.

Теоретично значимими є такі результати: обґрунтовані концептуальну модель розвитку ОТГ в умовах податкової децентралізації; запропоноване визначення сутності понять «територіальна громада» та «об'єднана територіальна громада», «податковий потенціал ОТГ».

При цьому, серед розробок автора, які мають практичне значення, доцільно відзначити: розвинуто методичні положення аналізу розвитку територіальних громад в умовах податкової децентралізації; обґрунтовано шляхи розвитку територіальних громад в частині стимулювання податкових важелів для акумулювання податкового потенціалу ОТГ; сформовано організаційно-економічний механізм забезпечення спроможності територіальних громад в умовах податкової децентралізації.

Практична цінність дисертаційної роботи полягає в тому, що результати дослідження апробовані в діяльності Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства (довідка №8/13.4/267-19 від 08.02.2019 р.); Підберізької сільської ради ОТГ (довідка №245-18 від 26.10.2018 р.); Дрогобицької міської комісії з питань реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади (довідка № 3-31/5441 від

07.07.2020 р.); основні теоретичні висновки, науково-практичні рекомендації впроваджено у навчальний процес Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка під час підготовки методичних матеріалів у процесі проведення лекційних та практичних занять із навчальних дисциплін: «Регіональна економіка», «Прогнозування соціально-економічних процесів», «Економічна теорія», «Оптимізаційні методи та моделі», а також у керівництві науково-дослідними роботами студентів кафедри економіки та менеджменту (довідка № 20.3/41 від 06.03.2020 р.).

На підставі вище зазначеного можна зробити висновок про те, що рекомендації дисертаційного дослідження можуть бути успішно використані у діяльності органів місцевого самоврядування та органів державної влади різних рівнів, оскільки удосконалені підходи є уніфікованими та загальнодоступними, а дисертаційне дослідження у цілому має наукове та практичне значення.

Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях

Положення дисертаційного дослідження, які складають наукову новизну, повністю висвітлені у фахових виданнях та обговорені на науково-практичних конференціях.

У відкритому друці за темою дисертації автором опубліковано 17 наукових праць, із них: у наукових фахових виданнях опубліковано 9 статей, з них 6 – у виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз, три – у виданнях інших держав, 7 – публікації апробаційного характеру.

Перелік та вивчення змісту опублікованих статей та тез доповідей на конференціях дозволяє визначити, що Квасній О. Р. виконала вимоги пунктів 9, 11, 12 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167. На підставі цього апробацію результатів дисертаційної роботи Квасній О. Р. слід вважати достатньою.

Аналіз наукових публікацій здобувача дає змогу стверджувати, що розкриті в них наукові положення мають практичну цінність і характеризуються високим рівнем самостійності роботи здобувача.

Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертація Квасній О. Р. містить анотацію, вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел, додатки. У додатках є копії довідок про практичне використання результатів дослідження.

Загальний обсяг роботи становить 238 сторінок, з них основний текст викладено на 184 сторінках. Робота містить 8 таблиць та 41 рисунок.

Викладення матеріалу здійснено послідовно та обґрунтовано. Робота написана у науковому стилі, її зміст викладено у чіткій логічній формі та проілюстровано відповідними рисунками, таблицями, графіками.

За обсягом та оформленням дисертаційна робота відповідає вимогам, що встановлені Наказом Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12.01.2017 р. № 40 (зі змінами).

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

Відзначаючи авторський підхід до вирішення досліджуваної проблематики та позитивну оцінку викладених положень, висновків та рекомендацій, необхідно відмітити ряд положень, які мають дискусійний характер та потребують додаткової аргументації, а саме:

1. Розглядаючи у параграфі 1.2. Концептуальні засади організаційно-економічного забезпечення розвитку об'єднаних територіальних громад, автор акцентує увагу на системності організаційно-економічного забезпечення розвитку ОТГ, відзначає перелік елементів без розкриття їх взаємодії (с.47). Однак потребує детального розкриття кожний із забезпечувальних процесів функціонування ОТГ в межах організаційної та економічної складової у їх взаємодії, від якої залежить спроможність ОТГ забезпечити своє функціонування у ринковому середовищі.

2. У процесі аналізу розвитку ОТГ в умовах податкової децентралізації доцільно було б враховувати рівень інфляції для забезпечення об'єктивності оцінювання тенденцій формування доходів та видатків бюджетів територіальних громад, що дозволило б більш точно характеризувати сучасні тенденції та зробити висновки.

3. Викликає запитання запропоновані автором етапи аналізу формування податкового потенціалу та визначення перспектив розвитку ОТГ(с.80-81). Насамперед іде мова про необхідність детального розкриття особливостей і змісту кожного із чотирьох етапів, які включають роботи організаційного характеру, власне аналіз та оцінку результатів аналізу із розробленням рекомендацій щодо визначення перспектив розвитку ОТГ у контексті формування податкового потенціалу територіальної громади.

4. В роботі недостатню увагу приділено дисертантом розкриттю проблемних аспектів в частині стимулювання податкових важелів для акумулювання податкового потенціалу ОТГ, які через сформовану на місцевому рівні систему майнових податків можуть мати як позитивний, так і негативний вплив на ефективність їх справляння (с.174-181).

Зазначені зауваження та рекомендації не зменшують теоретичну та практичну значимість дослідження Квасній О. Р., а дають змогу кращим чином розкрити актуальність теми та можуть бути використані в подальшій науковій роботі автора.

Загальний висновок

На підставі проведеного аналізу можна стверджувати, що дисертаційна робота Квасній Оксани Романівни на тему «Організаційно-економічні засади розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах податкової децентралізації» є комплексним, самостійним, завершеним науковим дослідженням, що розкриває актуальні питання теорії та практики розвитку ОТГ в умовах податкової децентралізації. Дослідження характеризується високим рівнем самостійної роботи, вираженою авторською позицією щодо формулювання висновків і рекомендацій, здатністю автора креативно мислити, опрацювати теоретичний і практичний матеріал. Зазначене вище дозволяє зробити висновок про те, що дисертаційна робота Квасній О. Р. виконана з дотриманням норм академічної доброчесності, на належному теоретичному та практичному рівні.

За своїм змістом, оформленням, актуальністю та глибиною вирішення наукових завдань і розробленням практичних рекомендацій робота відповідає вимогам, передбаченим Порядком проведення експерименту з присудження ступеня

доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167, а її авторка, Квасній Оксана Романівна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Офіційний опонент

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри теоретичної
і прикладної економіки
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»

Пилипів Н. І.

